

Hlas Mošoviec 2002

PRÍSPEVOK DO MOŠOVSKÝCH NOVÍN

I stalo sa roku 1960, keď všemocný ÚV KSS vydal príkaz pre všetkých slovenských spisovateľov, napísať dielo o zázračných výsledkoch kolektívizácie. Do písma a do bodky. A tak som dostala aj ja pozvanie k tajomníkovi poľnohospodárstva, ktorý ku mne posunul veľkú knihu s názvom *Imiasta obcí*, aby som si vybrala obec, kde chcem poznať kolchozný systém hospodárstva v našej drahejšej vlasti. Nuž? Vybrala som si Mošovce, jednak preto, že neboli ďaleko od mojich rodných Vrútok, a tým aj od rodičovského domu, jednak preto, že sa v nich narodil náš slávny Ján Kollár. V tej chvíli sa môj život začal utvárať podľa stránkových šablón. Najprv ma zaviezli na ÚV KSS do Martina, pred súdruha tajomníka Andeľa, ktorý ma poslal úradnou šesťstôrkou rovno na Národný výbor v Mošovciach a pred usmernením tvár jeho predsedu, Ing. Milana Kladinyho. Predtým sa moje posúvanie po stránkovej linke skončilo, za obe aj dnes Bohu chvála.

Môj život v Mošovciach sa začal utvárať podľa: označená, kde ma ubytovali u veľmi milých ľudí, u Ľirkovcov, kde sa o moje obecné blaho začal starať predseda JRD Ján Polerecký s rodinou, kde na obec a veľa som chodila ku Kollárovcovi, kde ma prijali ako vlastnú skoro všetci Mošovania, no najmä Borcovanovci, Kettnerovci, Holcovci, Bodorovskí, Mizerovci, tí, ktorí skrátka všetci, ktorých som stretla, ktorí mi podali ruku na privítanie, pri ktorých som sedela v lavici evanjelického kostola. Čo ešte dodať, aby moje vyznanie bolo plné nielen dnes, ale aj na konci tretieho tisícročia? Keď som román *VEĽKÉ NEPRÍJEMNÉ* prišla do Mošoviec dopísať aj v roku 1961, kde sa na našich životoch – priateľských vzťahoch – nezmenilo, iba ak to, že zo vtedajšieho študenta priemyselky Janka Ľirku je starosta obce, že Milan Kladiny chodí po Starom rade u svedčiam, a že aj dnes my máme dom domov a neponúkajú chrumkavú zemiakovú babu, keby ju náhodou piekli a ja k nim prišla na návštevu... Panebože, kde tie asy sú? A daj, Panebože, aby Mošovania zostali vďační, akých som ich poznala aj ja – na veky vekov. Amen.

Hana Zelinová

SPOMIENKA

Je to len pár rokov, keď sme spolu s bratom Ivanom došli do Mošoviec na slávnostné stretnutie. Vítal nás pekný slnečný deň a na každom rohu milí ľudia. Hlásili sme sa hneď u pána starostu Ľirku a potom u evanjelického pána farára Mikuša, kde sme boli na mieste ubytovaní. Na prieleží fary sa na druhý deň odhaľovala pekná plaketa, tabuľa, hlásajúca, že v týchto miestach sa narodil náš otec. Fara, pravdaže, od tých čias bola už nová, ale prvé oteckové pohľady sa iste dotýkali týchto rozvlnených pestrosfarbených výškov. Poznali sme ich už od detstva, veď naše rodisko bolo blízke.

Teraz mošovská slávnosť prebehla dôstojne, sluby Bohu, ktorých sa zúčastnil aj náš milý príbovský pán farár Janko Chalupka a dr. Miloš Kováčik z Martina dozneli, usporiadal sa aj slávnostný obed, aj naše vymenovanie za mestných občanov historicky takej významnej obce Mošovce a potom sme sa rozbehli pozrieť si miestna, po ktorých kedysi chodil sám Kollár, vošli sme do galérie a nazreli aj do kroniky, kde sme našli ešte starým otcom starostlivo vpísané dáta narodenia jeho prvých troch detí, z ktorých práve len náš otec ostal dlhšie na živu. Ešte dodnes mám v pamäti toto uhladené, šikmo kladené písmo nášho, nami nepoznaného

deda. Vtedy ešte sám netušil, keď u samého bude vymieraný len krátky život, ba ešte sa nedočká ani narodenia najmładšej dcéry Milice.

Od našej návštevy prešlo len pár rokov a predsa by azda zas zaplnili celú kroniku. Brat Ivan odišiel zatiaľ za oteckom a mne by sa veru dnes našie a najmä smutnejšie išlo po mošovských cestách. Ale asi ide alej, mladí a najmladší dospievajú a som si istá, keď oni sa vyberú raz nazrieť sem, aby som to povedala po kollárovsky, do kolísky nášho rodu.

Jela Kráľová - Vrteová

DOJMY Z MOŠOVIEC

14. a 15. august 1999 sa stali pamätným dňom pre rodinu spisovateľky Anny Lackovej – Zory. Obec Mošovce sa rozhodla udeliť čestné občianstvo svojej rodáčke in memoriam pri príležitosti sto rokov narodenia a tiež jej dcére Bohuslave Dohnányovej, rod. Lackovej. Pre mňa a celú moju rodinu je to veľké vyznamenanie.

O Mošovciach sme mali predstavu z mamičkinho rozprávania. Boli to Mošovce jej detstva, zážitky z hier a šantenia pod Drienkom. Dozvedeli sme sa o prácach dospelých, ktorých hospodárstvo neuvieslo, a preto povedať o gazdovaní sa zaoberali remeslami: fagnárstvom, ševcovstvom, košičníctvom, gombárstvom a pod.

Vu spomenuť augustovú sobotu odpolednia nás privítali na upravenom námestí s domínantnou sochou Jána Kollára od Fraňa Štefunku. Pán starosta Ing. Ján Ćirko, nás prijal v pracovni na Obecnom úrade a priblížil nám aktivity obce. Slávnostný spomienkový večer v obradnej sieni bol starostlivo pripravený v renovovanom Révaiovskom kaštieli. Obradná sieň bola zaplnená kultúrnou verejnou. Po prevzatí oboch dekrétov o čestnom občianstve z rúk pána starostu a zápise do Pamätnej knihy predniesol spisovateľ Mgr. Jozef Tatár fundovanú prednášku, ktorá bola doplnená recitáciou, úryvkami a spevom.

Po obzeraní dobre padla prehliadka vynovených interiérov kaštieľa a fitness-centra v areáli kaštieľa a odborným výkladom. Prechádzka cintorínom v spoločnosti pána starostu tvorila záver vydatého večera.

Mamičkej pamiatke venovala pozornosť aj mošovská evanjelická cirkev. Nedeľne slu by Boh otvoril brat cirkevný dozorca Jaroslav Kladný, pán farár Mgr. Branislav Stehlík pripravil kázeň s prílepkou zvoleným textom a mladšia generácia rodiny Lúdkovcov obohatila spevom a recitáciou. Po príjemnom posezení vo farskej kancelárii pokračovali sme sa predstavenstvu obce a jej cirkvi za bohaté duchovné slávnosti pripravené s láskou, úctou a priateľstvom a rozlúčili sme sa.

Keď listujem v obzorníku Hlas Mošoviec, sledujem pretváranie Mošoviec na modernú obec, dynamicky sa rozvíjajúcu z roka na rok.

Obecné zastupiteľstvo ale aj jednotlivé organizácie majú na zreteli potreby a perspektívy rozvoja mladšej generácie.

Na zvládnutie týchto cieľov Vám, vážení občania Mošoviec, elám veľa zdravia a úspechov.

Súctou

Bohuslava Dohnányová, rod. Lacková

SPOMIENKY

Keď ma vyzvala redakcia Hlasu Mošoviec prispieť do tohto jubilejného čísla, uvedomil som si zodpovednosť vystihnúť podstatu a napísať to tak, aby to nevyznelo ako fráza. Je však možné na takom malom priestore vyerpávajúco vystihnúť pohľad na minulosť a prítomnosť,

respektívne toto porovnať? Pokúsim sa preto iba o osobnú výpoveď s uvedením niektorých faktov.

Mám som to šťastie a som hrdý na to, že po aspoň 12-ročného pôsobenia ako tajomník MNV v rokoch 1974 – 1986 a 15-ročné pôsobenie ako poslanec a člen rady MNV od roku 1971 do roku 1986 som mal okolo seba ľudí pracovitých a obetavých. Sú predsedu MNV, poslancov, členov komisií, pracovníkov MNV, predsedov spoločenských organizácií, škôl, podnikov, ktorí vedeli a chceli v spolupráci s občanmi budovať a zveľaďovať svoju dedinu. Mám sa im pochváliť a popýšiť. Pozornosť sme venovali tak duchovnému, kultúrnemu, ako aj materiálnemu rozvoju obce. Okrem dodávateľských akcií rozvoja obce, ktoré bolo takticky potrebné organizovať a kontrolovať, realizovali sme svoj pôsobenie v tzv. akcii „Z“ za kaďú 5-ročnú výstavbu v rozsahu 10 – 12 miliónov korún, čo bolo nadpriemerných dedín a v okresnom hodnotení sme boli vďaka na čele. Nebyť pochopenia, uvedomenia a ochoty našich občanov, neboli by sme dokázali nič. Rád spomínam na obetavých predstaviteľov spoločenských organizácií, kde sme sa nikdy nedelili či je niekto katolík, evanjelik, ateista – vďaka nám išlo o vec, o budovanie a rozvoj obce. Môjme sme prehľadali, že som sa na nich vďaka ohol spoľahnúť. Všetko stojí a padá na ľudí, to platilo a platí aj dnes. Za najvýraznejší úspech môjho pôsobenia vo funkcii tajomníka MNV, v ekonomickej oblasti považujem záchyt prameňov v Biatnickej doline, vybudovanie prírodného potrubia a celoobecného vodovodu, vykúpenie pozemkov, vybudovanie inžinierskych sietí a pridelenie pozemkov na výstavbu Ulice mládeže, výstavbu 6 b.j. a 8 b.j., Domu smútku a predajne na dolnom konci obce, príprava prístavby ZŠ. V oblasti kultúrno – spoločenskej zorganizovanie a zabezpečenie osláv 750-ročnice Mošoviec s vydaním monografie Mošoviec v roku 1983.

Dnes, keď je rozvoj obce odkázaný na svoje možnosti, aj pri nedostatku finančných prostriedkov, by sa mobilizáciou občanov dalo všetko urobiť. Myslí si, že to je riešenie a odkaz aj pre dnešok.

Ísť do funkcie predstaviteľa obce bolo a je zriecť sa svojho súkromia, svojich záľub, voľného času aj na úkor rodiny. Vtedy sa ukáжу výsledky. Stáť na čele obce je štafeta, kedy práca jedného nadväzuje a je závislá od práce jeho predchodcu, komu o ňu pokračovať a ísť ďalej. Spokojnosť občanov je závislá na všetkých, ktorí túto poctu, zodpovednosť a odvahu na seba zobrali a je jedno, či to bolo pred rokom 1989, alebo je to teraz. Pre mňa to bola doba, napriek nenormálnemu osobnému vypätiu, bohatá duchovne i materiálne. Vedomí si chýb vtedajšieho zriadenia snažil sme sa minimalizovať ich dopad na miestne podmienky. Robili sa aj chyby. Ale len ten, kto nič nerobí, nič nepokazí. Prevalovali plusy nad mínami. Mnohokrát po roku 1989 som po ulici (aj od bývalých kádrových rezerv ÚV KSS) sklovala zaklímadlá o tzv. zločinnom komunizme (mimochodom komunizmus u nás nikdy nebol, lebo prax bola odlišná od teórie), demokracii, ľudských právach. Napriek chýbam inulého zriadenia zatiaľ žiadne spoločenské zriadenie neurobilo pre bežného ľaveka toľko ako inulé zriadenie. V mojom ponímaní sveta so sociálnym cítením a uznávaním ľavicových hodnôt sa pýtam, či nie je zločinné beztrietne rozkradnutie štátu po roku 1989 dodnes, o obrábanie ľudí práce, strach a neistota bez osobného zavinenia, kriminalita, vraždy na dennom poriadku. Demokracia a ľudské práva v mojom ponímaní je nielen sloboda vyznania a právo vycestovať, čo považujem za prirodzenú a samozrejmu vec. Je to právo na dôstojný život, právo na prácu, právo ma kde bývať, právo na zabezpečenie osobnej bezpečnosti občana. Ako môjme hodnotiť novodobú vysťahovalectvú vlnu, resp. vysťahovalectvo za prácou hlavne našich mladých ľudí, aké možnosti uplatniť sa „doma“ majú naši mladí ľudia, ako založiť si a udržiavať rodiny? Naozaj sa dívame na zajtrajšok zodpovedne a z hľadiska potreby všetkých občanov? Štát by sa mal starať o všetkých, nielen o vyvolených.

Nemám žiadne – biele videnia súľasnosti, ale vadí mi duchovná chudoba tejto doby, klamanie a ohľupovanie ľudí. Z televízie na nás chľia brakové, slaboduché filmy, plné násilia a vrážd, honbu za peniazmi a za kaďú cenu. Je priam sviatkom uvidieť film, ktorý nás núti sa

zamyslie, nad sebou, morálkou, etikou. Slušný lovek nemá o nos sa bráni, slušnosť sa považuje za slabosť. Naším „vzorom“ sú aj niektorí poslanci NR. Chýba nám tolerancia a schopnosť na úvažovať a snažiť sa porozumieť loveku s iným názorom ako je ten môj. Nebrat takéhoto loveka ako osobného nepriateľa. Ukáza prstom a netolerovať karieristov, alibistov, populistov pre ich sebeckosť, povrchnosť a nezodpovednosť vo svojom okolí. Politikárerie nás tak zasiahlo, keď delí nielen občanov obecné, ale aj rodiny. Svár, netolerantnosť, nevráivosť prenikajú do všetkých sfér života. Podporovať ľudí dobre, bez rozdielu rasy, svetonázoru, povolania.

Obdivujem skromnosť a trpezlivosť našich občanov, ktorí nesú na svojich pleciach bremeno dnešného marazmu a kladím si otázku, o prebehnúť loveka prinieslo obdobie po roku 1989.

Obdivujem a váham si ľudí, ktorí si svoje osobné presvedčenie (politické, svetonázorové) dokážu uchovávať a obhajovať bez ohľadu na spoločenské zmeny. Snažím sa s nimi diskutovať a porozumieť.

Obdivujem našich poľnohospodárov, ktorí obetavo napriek nevšimavosti štátu sa nám snažia zabezpečiť cenovo prístupný „chlieb“.

Obdivuje (a utujem) všetkých zdravotníkov, učiteľov, dôchodcov, mladých ľudí, nezamestnaných, ktorí za ich trpezlivosť a pýtam sa dokedy? Dokedy ešte máme u nás opasky, aby sme sa nezadusili. Keď sa u konečne, ako nám sľubovali, odrazíme od dna, keď máme pocit, že sme u podnom.

Váham si, obdivujem a ctím všetkých podnikateľov, ktorí svojou šikovnosťou, bez toho, aby sa podieľali na rozkradnutí štátu, dokážu sa „udržať na vode“, udržiavať seba a dať prácu ešte aj iným.

Váham si a obdivujem intelekt, odvahu, šikovnosť, vytrvalosť mojich dobrých priateľov, ktorí za iní z nich a teraz len zásluhou svojich schopností, vedomostí sa vypracovali tak, že teraz tvoria ekonomický základ tohoto okresu. Dávajú ekonomickú istotu, prácu, existenciu, dovoľm si povedať s tým aj šťastie stovkám našich spoluobčanov, bez toho, aby sa podieľali na rozkradnutí toho, čo za desať rokov vytvorili občania tohoto štátu.

akal som, keď udstvo vstúpi do tretieho tisícročia s inými hodnotami, akých sme dnes svedkami na celom svete. Zdá sa, že sme v nieom nepoužití.

Verím však v dobro, veľa ústrosť loveka znásobenú časom, lepšiu budúcnosť. Keď nie kvôli sebe, tak kvôli našim deťom.

Ján Rekovský

ZDRAVOTNÍCTVO

Bližšie sa koniec tisícročia. Aj keď sa vedú spory o tom, ktorý rok by mal byť rokom bilancovania a osláv, myslím si, že ome bilancovať v roku 1999 a v roku 2000 budeme bilancovať pravdepodobne opäť. Podľa mňa atíkov (a logiky) totiž 2. tisícročie po Kristovi začína 1.1.2001.

Zdrím sa vzletných fráz a budem sa držať dokázateľných faktov.

V oblasti zdravotníckej starostlivosti sme v našej obci urobili kus práce. Je treba vyzdvihnúť neodškriepiteľný záujem obce Mošovce na fungovaní jednotlivých ambulancií a lekární, o dávať najavo tým, že sa aktívne podieľajú na vlastnom budovaní súasného systému. Tak isto sme sa vedeli vedy dohodnúť pí problémoch napríklad v oblasti nájomného, na forme jeho úhrady a v neposlednom rade bola obec zdravotníkom v prípade potreby vedy na pomoci. A táto potreba tu bola, je a ešte nejaký čas bude! Verím, že neurazím svojich kolegov v Mošovciach, keď sa poakujem za seba aj za nich touto formou obecnému úradu v Mošovciach a jeho všetkým predstaviteľom, alej obecným úradom a predstaviteľom v

Malom aj Ve kom ep íne, Jazemici, Blá ovciach, Borcovej, Bodorovej a Rakši za ich pomoc pri našej existencii. Rovnako akujem aj všetkým ostatným, ktorí sa podieľajú na vytvorení súasného systému zdravotníckej starostlivosti v našom obvode.

Koniec tisícročia priniesol, mimoriadnych zmien, aj privatizáciu primárnej sféry zdravotníckej starostlivosti. Ruka v ruke s ňou išla tvorba systému zdravotného poistenia. Jas ukázal, kde sa urobili chyby, zároveň však priviedol systém zdravotníckej starostlivosti na pokraj bezmocnosti. Ekonomovia, ktorí pomáhajú zdravotníkom ukázať na konkrétne chyby a nedostatky v zdravotnom poistení, u viacmenej dokázali, že insuficiencia (neschopnosť – pozn. red.) financovania tejto oblasti sa začína u vlastného štátu. Predchádzajúci vládny kabinet, ruka v ruke s parlamentom, uviedli do praxe pre štát úpravu v platení poistného za ekonomicky neproduktívnych obyvateľov. Táto úprava (oproti zamestnávateľom, ktorí sú nútení platiť presne v zmysle zákona) vedie v zdravotnom poistení k deficitu niekoľkých miliárd Sk ročne. ďalší deficit vytvárajú nedisciplinovaní neplátiči zdravotného poistenia zo strany zamestnávateľov. Treba poukázať na fakt, že najväčší neplátiči sú zamestnávateľia opäť štátnych, ekonomicky neúspešných podnikov, ale aj mnoho podnikateľov. Čomu je takéto úniky zdravotného poistenia? Predovšetkým fakt, že sú asná legislatíva, ale aj systém výberu poistného poisťovníkmi, nevedú k celému efektu. Výber viazne, zamestnávateľia aj fyzické osoby dlhujú zdravotnému poisteniu ďalšie stovky miliónov a miliardy Sk. Komu to vedie? Financovanie zdravotníctva je deficitné. K deficitu prispieva aj (ne-) hospodárenie s liekmi, vysoké finančné vstupy a mnohokrát zarážajúco nerentabilné hospodárenie mnohých zdravotníckych zariadení. Zaujímavé je jedno. Nerentabilnými sú opäť štátne zdravotnícke zariadenia! Jednak nesú zodpovednosť za najdrahšie zdravotnícke inštitúcie, ale na druhej strane je chyba aj v ich manažmente. Tu vstupuje do hry aj vlastná cena práce zdravotníkov. Táto je regulovaná vládou a pokrýva viac-menej len vstupy zdravotníckych inštitúcií. Z toho pramení skutočnosť, že deficit prežívajú len tie zdravotnícke zariadenia, ktoré pracujú s mimoriadne zamestnancov a vykonávajú tie inštitúcie zdravotníckej starostlivosti, ktoré nie sú finančne najnáročnejšie. Ide hlavne o súkromné ambulancie primárnej sféry. Vo veľkých nemocniciach sa v poslednej dobe objavil fenomén zabezpečovania len akútnej zdravotníckej pomoci a nutnosť dlhodobého ťaženia na ostatné výkony, operácie a pod. V lekárňach za ňou chýba bežné lieky. Zdravotnícke poisťovne pristúpili k limitovaniu zdravotníckej starostlivosti a k objednávkam liekov jednotlivých odborných zdravotníckych inštitúcií. Čo po vyčerpaní limitu (splnení spoločnej objednávky)? Zdravotnícka starostlivosť je reálne ohrozená!

Aké sú východiská z tejto situácie? A sú vôbec nejaké?

Slovenská lekárska komora a Asociácia súkromných lekárov vidí východiská v zabezpečení nasledujúcich podmienok:

Štát musí platiť za ekonomicky neúspešných občanov plnú sumu poistného – opatrením musí zabezpečiť rozhodnutie parlamentu (nie iba jeho 15 – 20%).

Štát musí zabezpečiť legislatívu, systém a kontrolu, ktorá nebude umožňovať neplatenie zdravotného poistenia zamestnávateľmi a fyzickým osobami.

Štát musí zrealizovať cenu zdravotníckej práce. Táto vyplýva z bežných ekonomických pravidiel, platných všeobecne!

Manažment zdravotníckych zariadení musí prehodnotiť svoju ekonomickú úroveň.

Štát a lekárske organizácie musia zabezpečiť racionálnu farmakoterapiu vytvorením podporovaných liečebných postupov pri ochoreniach a racionálnu kategorizáciu liekov, kde môže byť pacient úinne liečený liekmi bezplatnými, ale má si im oplatí si na lieky komfortnejšie, podávať vlastných požiadaviek a podľa odporúčaní ošetrovúcim lekárom.

V súvislosti s vyššie uvedenými podmienkami sa vynára ďalšia otázka. Cena zdravotníckej práce je zapracovaná aj do výšky poistného. Táto z nej prakticky vyplýva. Ak je teda nutné

revidovať cenu práce, budú musieť byť revidované aj vstupy poisťencov. Toto je možné zabezpečiť dvomi spôsobmi.

1. zvýšením vlastného poistného do zdravotného poistenia
2. stanovením spoločenského štandardu zdravotníckej starostlivosti a spoluúčasťou pacienta podľa jeho reálnej potreby

Prvý spôsob by mohol viesť ku kategorizácii poisťencov podľa zárobku, alebo vyadovanej úrovne zdravotníckych služieb. Platiteľ poistného, ktorý by platil poistné vyššej kategórie, by mohol vyadovať termínové výhody, vyššiu úhradu liekov, vyšší komfort pri nemocničnej liečbe a pod. Existujú platitelia, ktorí v súčasnej dobe platia napr. Sk 10000,-/mesiac, a na druhej strane minimálna čiastka zdravotného poistenia pre fyzické osoby je Sk 411,-/mesiac. Práva na zdravotnú starostlivosť majú však obe kategórie naprosto rovnaké.

Druhý spôsob by nepostihol pravidelné platby zdravotného poistenia, ale poistenec by doplatkom vyrovnával potrebný rozdiel. Pre informáciu: Napríklad v ambulancii praktického lekára (pre deti a dospelých) by tento rozdiel činil približne Sk 100,-/rok! V ambulancii odborných lekárov by išlo približne o Sk 0,10 a 0,20 na 1 bod. Bežné vyšetrenie v ambulancii odborného lekára by stálo pacienta na priplatení približne Sk 50,- a 100,-.

Sú samozrejme možné aj rôzne kombinácie.

Ospravedlujem sa, milí platitelia, za celkovú atmosféru môjho príspevku. Čo veľa radšej by som konštatoval, že všetko je v poriadku, ako tomu bolo v dobách minulých. Myslí si však, že jedným zo základných práv občana je právo na informácie. Chápte preto, prosím, môj príspevok ako naplnenie svojho práva. V rámci toho práva vás informujem, že v Káštore pod Znievom ukončila svoju činnosť z ekonomických dôvodov ambulancia Dr. Vesteckého. Nie je na Slovensku jediná, je však najbližšie. Súkromná ambulancia totiž nie je schopná tlačiť pred sebou bremeno dlhu, ktoré vzniká tým, že zdravotné poisťovne sú platobne neschopné. Zánikom ambulancie vo vidieckom obvode nikto nič nezíska. Môže len stratiť! Občan dostupnosť, lekár zamestnanie. A to všetko popri tom, že občan zodpovedne platí zdravotné poistenie a lekár zodpovedne pracuje. Tu je ten paradox, ktorý som sa snažil vysvetliť v môjom bilancujúcom príspevku.

V rámci práva na informácie vám chcem povedať, že ak som pracoval na hranici únosnosti doteraz, budem tak pracovať aj naalej. Naalej sa budem usilovať o dobrú spoluprácu s obecným úradom v môjom obvode, ktoré mi pomáhajú prekonať toto a také obdobie. Využívam všetky možnosti, ktoré budú môcť prispieť k prekonaniu prekážok tohoto obdobia. Keď však celospoločenské ignorovanie popísaného problému presiahne moje existenčné hranice, budem musieť rešpektovať riešenia, ktoré bude navrhovať a zabezpečovať Slovenská lekárska komora a Asociácia súkromných lekárov. Prosím vás preto, aby ste v tom prípade vzali do úvahy vyššie uvedené.

Pre rozšírenie služieb poskytovaných v našej ambulancii pripravujem niektoré aktivity, napríklad založenie „klubu výhod“. O tom však v ďalšom príspevku.

Vážený občan a milí moji pacienti!

Dovoľte, aby som vám všetkým na sklonku roku 1999 poprial do roku 2000 všetko dobré, dostatok zdravia, rodinnej a pracovnej spokojnosti, ivočného elánu, radosti z detí, vnukov a pravnukov.

elám našej obci, aby pokračovala vo svojej prosperite, na ktorú sme všetci hrdí.

elám našej republiky, aby sa vedela vysporiadať so svojimi problémami a aby nám zabezpečila prosperujúcu existenciu a spokojný život, a to v aktívnom, ale aj dôchodkovom veku.

MUDr. Ivan Neumann

DRIENOK 1996 – 1999

Po dvoch rokoch prenájmu (1994-1995), povedzme si otvorene najhoršieho obdobia Drienku od jeho založenia, rozhodlo Obecné zastupiteľstvo v Mošovciach svojím uznesením o zriadení Obecného podniku Drienok, príspevkovej organizácie.

Na základe inventarizácie majetku zo dňa 31.12.1995 prevzal Obecný podnik majetok Rekreačného zariadenia v úctovnej hodnote cca Sk 15 mil.

Začal sa proces obnovovania zdevastovaného zariadenia a získavanie dôveryhodnosti stálej ale aj novej klientely. Prvou úlohou bolo stabilizovať základný počet pracovníkov a dosiahnuť celoročnú prevádzku. Najmä zmodernizovať sociálne zariadenia, vyčistiť areál, opraviť ploty a strechy. Podarilo sa tieto práce vykonať v prvom roku činnosti Obecného podniku, hoci nám práve letom neprišlo a návštevnosť okrem ubytovaných bola zúfalá.

V druhom roku sme zmodernizovali ubytovacie a reštauračné priestory Penziónu – vymenili sme nábytok, koberce, stoličky a prerobili sme barový pult.

Od 1.3.1998 sa obecný podnik pretransformoval na obchodnú spoločnosť so staronovým názvom Športovo-rekreačné zariadenie Drienok, s.r.o., kde obec je 100% vlastníkom. Touto zmenou sa Drienok dostal do normálneho ekonomického prostredia, ktoré mu umožňuje primerný rozvoj. Dôsledkom toho sme zrekonštruovali hlavný bazén, projektovali a spracovali plynofikáciu Penziónu s úspešnou realizáciou. To znamená, že v septembri 1999 bola vybudovaná kompletná plynová prípojka s následným spustením plynových spotrebičov v kuchyni. Takéto investičné hľadisko sme za dané obdobie dosiahli všetko, čo bolo naplánované. Samozrejme sú oblasti, kde sme mohli urobiť viac, či sa to týka kosenia trávnych plôch, či opravy oplotenia. S týmto sa chceme vysporiadať v najbližšom období.

Na záver si mi dovoľím tvrdiť, že Drienok sa vrátil na správnu cestu, o čom dôkazom je aj záujem našich, ale aj zahraničných turistov o toto zariadenie.

(Príloha : fotografia kúpaliska z roku 1958, ktorého autorom je p. B. Argár)

Pavol Hra

MATERSKÁ ŠKOLA V ERA ADNES

O niekoľko dní sa koní rok 1999, ktorý bol pre predškolskú výchovu na Slovensku osobitne významný. Pred 170 rokmi bola založená prvá detská opatrovňa v Banskej Bystrici.

Pre našu materskú školu bude významný a jubilejný rok nadchádzajúci, rok 2000, v ktorom si pripomenieme 55. výročie jej vzniku. Dovoľme si spoluobčania, aby sme sa na prelome týchto rokov zamysleli nad minulosťou i súčasnosťou materskej školy.

Materská škola za polstoročie svojho trvania zaznamenala veľké zmeny. Zo skromnej detskej opatrovne umiestnenej v provizórnych priestoroch sa stala moderná materská škola s kvalitným materiálnym vybavením a vysokou úrovňou výchovnej a sociálnej starostlivosti.

Sedemdesiate roky boli charakteristické ve kým budovaním a rozširovaním siete predškolských zariadení. Materská škola bolo vecou prestíže obce, a tak aj v M ošovciach sa materská škola vybuďovala svojpomocne, brigádnickou prácou občanov. Materská škola sa otvorila a zamestnanci MŠ odpracovali pri dokončovacích prácach, úprave dvora a zariadení. Nezaplatenú prácu vykonala riaditeľka školy pani Anna Karabová spolu s celým kolektívom pri organizovaní prác, nákupe nábytku, hračiek, pomôcok. V roku 1971 sa materská škola presťahovala do novej budovy.

V ďalšom období pokračoval kvalitatívny rozvoj materskej školy z pedagogického hľadiska. Materská škola všestranne rozvíjala deti v oblasti rozumovej, mravnej, telesnej, rozvíjala hudobné, výtvarné, literárne schopnosti, pracovné zručnosti, pestovala hygienické návyky detí. Veľký význam materskej školy spočíval pri príprave detí na vstup do základnej školy. Materská škola si získala všeobecnú vážnosť a autoritu.

November 1989 bol zatiaľkom sociálnych a politických zmien, ktoré významne poznamenali školstvo, osobitne predškolskú výchovu. Ekonomický vývoj spoločnosti a úsporné finančné opatrenia v školstve sa prejavili tak, že sa začalo najviac šetriť na materských školách. Vlastný rezort vo finančnej núdzi siahol na práva najmladšej populácie. Učiteľky našej materskej školy sa ani v tomto zložitom období nevzdávali a zachovali vysokú úroveň a kvalitu výchovno vzdelávacej práce. Aj preto sme sa mohli spoľahnúť na podporu rodičov, ktorí nepripustili zrušenie alebo obmedzenie prevádzky materskej školy a dobrovoľne prispievali na prevádzkové náklady. Obec riešila svoje vlastné problémy a materskú školu nemohla finančne podporiť.

V roku 1993 bol prijatý významný zákon NR SR o školských zariadeniach, ktorý označuje materskú školu za rovnocennú súčasť školskej výchovno vzdelávacej sústavy a v roku 1994 Vyhláška o predškolských zariadeniach, ktorá okrem iného určuje povinné prispievanie rodičov na prevádzkové náklady školy. Tieto finančné prostriedky však neostávajú škole, ale sa odovzdávajú do štátneho rozpočtu. Materská škola, tak, ako celé školstvo, má každoročne málo finančných prostriedkov na pokrytie prevádzkových nákladov a na údržbu a obnovu zariadenia v podstate nezostáva.

Pozitívnym pre materskú školu bol nastupujúci transformačný proces, ktorého cieľom bola humanizácia výchovy detí. Z práce materskej školy sa vytratila ideologizácia a politizácia obsahu výchovy, v dôsledku čoho deti vykonávali rôzne nepríjemné činnosti, najmä pri oslavách štátnych sviatkov. Dnes učiteľky môžu slobodne zvoliť formu práce s deťmi. Pozornosť sústreďujeme na to, aby sa deti v našej materskej škole cítili dobre. Vytvárame podmienky na citovo bohatý a individuálny rozvoj. Zavedli sme integráciu postihnutých detí. Prvoradá je pre nás psychická pohoda a zdravie detí. Aj z tohoto dôvodu sme sa zapojili do Národného programu podpory zdravia v projekte „Škola podporujúca zdravie“. V rámci tohto projektu plníme špecifické úlohy v starostlivosti o fyzické a psychické zdravie detí. Vo výchovno vzdelávacej práci využívame nové a moderné prvky, medzi ktoré patrí aj práca s ušebrou Lego dacta. S deťmi sa pravidelne zúčastňujeme športovej olympiády materských škôl a prehliadky tvorivosti detí predškolského veku Turiansky štvorlístok. Naša materská škola bola vyhlásená ako druhá najlepšia v Turci v športovom podujatí Viacboj všestrannosti MŠ.

Pre nás, učiteľky materskej školy, je dôležitá spokojnosť rodičov s úroveň výchovno vzdelávacej práce a starostlivosťou o deti. Dôležitá je pre nás láska a dôvera detí, ich okázlané radosť a šťastie.

Do nového roku 2000 elám všetkým deťom veľa rodičovskej lásky. Rodičom a všetkým dospelým elám, aby v každom deň zhodnotili a kolo to i povinností nezabúdali na deti a našli si čas na spoločné chvíle. Lebo nezabúdajme: To je ten poistný groš, ktorý sa nám raz vráti.

Danica Janecová

NIEKO KO SLOVO INNOSTINAŠEJZO SZPB V MOŠOVCIACH ZA UPLYNULÉ OBDOBIE ROKOV MINULÝCH

Po ukrutnostiach II. svetovej vojny začalo ľudské potomstvo hľadať iné formy a spôsoby života v rodine a v národe. Chcelo ím skôr zabudnúť na tie ťažké vojnové roky svojho života, preto tí, ktorí tieto roky prežili, si s ubovali, keď nikdy viac neurobím všetko preto, aby sa táto pliaga ľudstva k nám nevrátila! Z toho dôvodu sa občanovia združovali v organizáciách, ktoré by strážili slobodu slova, vierovyznania, farbu pleti a právo na prácu všetkým občanom tohoto štátu.

Na Slovensku vznikla tak organizácia Zväz ľudových protifašistických bojovníkov Slovenska. V našej obci bola založená začiatkom roku 1949. Združovali občanov, ktorí so zbraňou v ruke bojovali proti fašizmu a údadctvu, pozostatku z bývalých vládnúcich režimov.

Za členov organizácie sa prihlásilo vtedy 62 občanov. Z nich hodno spomenúť mená: S. Bada, J. Baranek, I. Blatnický, J. Domko, J. Ľajka, J. Hra, J. Chorváth, M. Chrochotský, J. Ivaška, V. Jamriška, V. Lílge, S. Klauďný, A. Kollár, J. Králik, J. Luka, J. Mišík, F. Mizer, J. Michalec, J. Polerecký, J. Piecka, J. Podmanický, M. Petrovič. Z mladších to boli J. Hanko, J. Bada, S. Ferianík, M. Králik, bratia Pavlovičovi, Mizerovci a ďalší občania, ktorí sú uvedení v menovite v rôznych publikáciách. K tomu patria ešte členovia pomocných služieb, a to S. Rakús, J. Domko, S. Šikura, J. Búst, M. Gáletová, J. Maršík, J. Borcovan, J. Hanko st., M. Majer, L. Blatnický, J. Tkáč, O. Tesák. Táto skupina občanov zabezpečovala proviantný a zdravotnícky materiál a informovala, aká situácia je v obci, keď „odvála metrovicu bukovú z Gaderskej doliny.“

Po roku 1949 v tejto organizácii dochádzalo k organizačným zmenám i samostatným úkonom poslaniu organizácie.

Za astrvania organizácie stáli v popredných funkciách tejto organizácie: František Mizer, Ján Hanko, Jozef Dírer, Ján Reich, Samuël Šikura, Samuël Ferianík a terajšou predsedníkou je Viera Bukvajová.

Poslaním organizácie SZPB bolo

- starať sa predovšetkým o členov, ktorí boli v koncentračných táboroch, o ich rodiny a deti
- šíriť a udržiavať pamiatku na padlých úastníkov Povstania
- usporadúvať besedy o významе SNP a boja proti fašizmu hlavne v školách (do Mošoviec chodievali počas prázdnin deti z íech a Moravy do tzv. Školy v prírode, členovia SZPB ich sprevádzali na zájazdoch Po stopách SNP)
- ZO SZPB každoročne poriadala v spolupráci s vedením obce oslavu pri výročí oslobodenia obce spojenú s podujatím Beh oslobodenia, ktorého sa zúastňovali i mladí ľudia a dospelí športovci
- neskôr z vyššie uvedeného behu vzniklo športové podujatie Beh Gaderskou dolinou a Cestou SNP so štartom v Blatnici a cieľom v Mošovciach s medzinárodnou účasťou. Trať mala 20 kilometrov. Behu sa zúastňovalo 150 – 200 úastníkov. Celkom sa uskutočnilo XV. ročníkov tohoto behu (I. sa konal 2.7.1978, XV. 2.7.1993).
- alej spomením autobusové zájazdy po stopách SNP, ktoré boli určené členom a ich rodinám. Boli to kratšie i dlhšie trasy v tuzemsku ale i v zahraničí
- každoročne sa konali lenské schôdze, a to i v nedeľu v prírode v blízkom okolí. Boli to rodinné podujatia, na ktorých nechýbal dobrý guláš so všetkým, o čom tu patrí. U týchto sa tu vzáhy k organizácii SZPB s rodinnými i príslušníkmi. Pomaly tieto zvyklosti ustupujú z našej aktivity, nakoľko nám to nedovoľuje vysoký vek členov, ktorých rady rednú.

Z m ladosti spom ínam na takúto príhodu :

Na jese roku 1944, ke vojaci m useli ustúpi do hôr, prešlo celé dianie na bojiskách do ilegality. V ojací, ktorí boli z okolia, sa presúvali k svojim rodinám. Tak sa stalo, e koncom novembra za ve m i nepriaznivého poasia sa vojaci na vlastnú päs púš ali do dedín a osád. D ve postavy, vojak a andár, sa prikradli i do m ošovského cintorína. M ôj otecko ich zbadal z okna domca, v ktorom vtedy bývali – u D íbákov. Zobral m otyku, košík, vrece a išiel do po a ku cintorínu. Tam sa spýtal vracajúcich sa bojovníkov, o potrebujú. Chceli civilné šaty a stravu. O tecko sa vybral na andársku stanicu poradi sa, jako tým dvom pom ôc. V elite andárskej stanice dal príkaz, e obaja povstalci m usia po ka kým sa zm rkne. Potom andára prevezm ú pod ochranu andári, prevedú ho po skrytých cesti kách (cez dedinu) na andársku stanicu a o vojaka sa m usí postara civil Ján Lúdik a susedia D íbákovci. Tak sa aj stalo. O d pána Švandu zohnali pracovný odev a obuv. Vojak ostal na tri dni ukrytý u Ondreja D íbáka a andár na andárskej stanici. Obaja dostávali všetko, o potrebovali. Zatia pán farár Deveka vyrobil potrebnú fotografiu pre vojaka – civila, andári pre andára potrebné doklady. No társky úrad vystavil obiansku legitim áciu, vybavili potrebné cestovné povolenie z M ošoviec do Zemianskych Kostolian, kde vojak Pavel Tvrдый býval a andár dostal „cestovný rozkaz“ na slu obnú cestu. Takto zabezpe ení obaja opustili M ošovce a išli k svojim rodinám.

Neskôr sa otecko dozvedel, e vojaka zradil niekto u dom a a gardisti v Novákoch sním urobili krátky proces.

A j takúto sm utnú spom ienku m ám e na a ké obdobie SNP.

Z a M O SZPB Ján Lúdik

S P O M I E N K Y B Ý V A L É H O F U N K C I O N Á R A

História našej obce je stará a bohatá. M noho sa o nej od vzniku obce popísalo. M ô em e by hrdína našu m inulos ale aj na prítom nos.

Novú históriu si obec za ala písa po oslobodení. udia si po vyjdení z pivníc, po stíchnutí výbuchov granátov, navzájom s ubovali, ako budú poctivo alej i, budova svoje rodiny, obec. M nohým sa tieto predsavzatia splnili. Po opravách rodinných domov sa za ala budova i obec.

Prvou akciou bola oprava cirkevného domu, kde sa odohrávali m nohé celoobecné podujatia. O choťnícke divadelné predstavenia, rôzne oslavy, premietalo kino. Sm e v a ní vtedajším funkcionárom, e rozvoj obce pokračoval. Potok te úci obcou ka dý rok hlavne na jar robil ve ké škody a zne is oval okolie. Reguláciou sa tým to škodám zabránilo a skrášlila a upravila sa celá ulica Starý rad. Pokra ujem vo vypo ítavaní alších akcií, aspo tých, ktoré si pam ätám. A sfalovanie m iestnych komunikácií, rekonštrukcia sekundárnej elektrickej siete, verejného osvetlenia a m iestneho rozhlasu. V ybudovanie predajní potravín, textilu a reštaurácie. Ve m i aktívnej organizácii hasi ov sa podarilo za pomoci všetkých obanov postavi krásnu po iamnu zbrojnicu so spoločenskou sálou. Za zm ienku stojí i pam ätník SNP a socha Jána Kollára. Ke spom ínam, nesm iem zabudnú na výstavbu budov nového dvora JR D za obcou. Aby sa ešte viac zaanga ovali obyvatelia obcí na výstavbe, boli tieto stavby pom enované akciám i „Z“. Boli to svojpom ocné akcie za finan ného prispenia štátu. S odstupom asu sa niektorí spoluob ania na toto pom enovanie pozerajú s úsm evom, ale treba poveda, e takto sa budovalo vo viacerých obciach. Vä šina obanov pochopila túto formu sú a e a pom ohla tak svojou brigádnicou pom ocou postavi i u nás nieko ko stavieb. A si prvá bola budova M aterskej školy, potom nasledoval areál ŠRZ D rienok – chatky, bazény, reštaurácia, neskôr hotel,

ihriská, cesty a sociálne zariadenia. V e k ý záujem m ali ob ania pri stavbe predajne potravín na dolnom konci, kde si navzájom kontrolovali po et odpracovaných brigádnických hodín zapisovaných na nástennej tabuli na stavbe. a lš ím príkladom záujm u bola stavba D om u sm útku a obecného vodovodu. Tu si azda ka d ý uvedom il, e tieto stavby sú potrebné pre ka d ého a len sam i si m usím e pom ôc .

A ko išli roky, akcií pribúdalo. Bolo to dobre, lebo len tie obce napredovali, ktoré budovali. M nohokrát nám funkcionári iných obcí vy ítali, e všetko chcem e, e m inie m e prostriedky, ktoré oni nepreinvestovali. O kresní funkcionári nám však dôverovali, m y sm e ich nesklam ali. D odnes im patrí naša v aka.

A kc í bolo ve a, a tak aspo heslovite vym enujem tie, na ktoré sa pam ätám :

- vybudovanie parku na ab iami
- prestavba hlavnej budovy P revádzkárne M N V , výstavba dvoch výrobných hál
- vybudovanie chodníka na ulici K r m éryho
- výstavba bytoviek pre ob anov
- asanácia budov pre výstavbu areálu Z Š
- za tie výstavby Z Š v roku 1988
- asfaltovanie ciest s polo ením kanalizácie a vodovodu na uliciach M láde e, D olný dvor, D olný riadok, J. K ollára, S tarý rad, V idm och, F. K afendu
- asfaltovanie nám estia
- rekonštrukcia budovy po Š L pre O becny úrad
- výstavba D etských jaslí
- postavenie chóru v D om e sm útku
- vybudovanie ústredného kúrenia, obklady stien a zriadenie kuchynky v Po iamej zbrojnici
- vybudovanie tane ného kola pri Po iamej zbrojnici
- vybudovanie Z berne druhotných surovín
- vybudovanie sociálnych zariadení v starej budove Z Š
- vybudovanie m ostu pri Po iamej zbrojnici
- zriadenie obradnej siene v kaštieli
- vybudovanie prístupovej cesty do nového cintorína
- dosadba viacako 300 ks stromkov v m iestnych alejách
- údr ba ve kého a m alých parkov v obci

U r ite som nespom enul všetko. H reje však pocit , e vo ný as, ktorý funkcionári venovali prípravám stavieb a po ich realizáciu, ukon enie, bol v záujm e dobrej veci i ke na úkor vlastných rodín, na úkor svojho osobného vo na.

V a lš om období m ali by realizované a lš ie akcie. Niektoré boli projek ne a finan ne pripravené:

- D om Jána K ollára
- rekonštrukcia futbalového ihriska a vybudovanie am fiteátra za ihriskom
- rekonštrukcia kultúrneho – cirkevného domu
- celobecná kanalizácia s výstavbou istiarne odpadových vôd
- výstavba 6 b. j. a 8 b. j.

Z realizovaná bola výstavba športovej haly v areáli S O U Pa R a solárny ohrev vody na kúpalisku.

M nohokrát vo svojich vystúpeniach a aj teraz z odstupom asu chcem po akova všetkým svojim kolegom , nadriadeným funkcionárom i spolupracovníkom , ale hlavne vám , ob anom , za pom oc, za prácu, ktorú ste odvedli v prospech našej obce. Som rád, e zapo atá aktivita v rozvoji obce pokračuje i v dnešnej zlo itej situácii. O d roku 1991 bolo

zrealizovaných množstvo ďalších stavieb, plánov, projektov, štúdií, akcií, ale o tých prislúcha písať inému.

udovít Páleš

O IARNICI TROCHU INAK

Mám v ruke knihu, starú knihu, má zaľtuté listy, niektoré sú už pozatčané a polepené. Kniha je už stará, vidno, že má svoje roky...

Mám v ruke knihu písanú rukami ľudí, ktorých v tom období volali zápisníkmi.

Mám v ruke knihu zápisníka Dobrovoľného hasičského sboru v Mošovciach. Na jej samorejavej strane je napísané toto:

„Na ohlas p. predstavenstva mestského mošovca p. Andreja Ajky shromáďal sa hojný počet ustanovenia Dobrovoľného hasičského spolku v Mošovciach sielaúcich mestanov a kecie om sriadenia jeho k tomu prosbou vyzvaný visokoctený pán veliteľ Dobrovoľného hasičského sboru v T. Sv. Martine pán Josef Kohút s ochotou dostavil sa na miesto shromáďania a svaňosou prijal úlohu túto, zapísalo sa pod správou a vedením jeho 96 údov za výkonných lenov.

Po vyznání vekej úlohy a jej dôstojnosti Dobrovoľného hasičského sboru v Mošovciach skrze pána Josefa Kohúta prešlo sa ku doasnému voleniu doasného správcu, zápisníka a výberieho príspevkov.“

Podrobne sú tu zapísané aj prvé voľby doasnej správy.

A takto je zapísaný záver prvej zápisnice:

„Ke takto Dobrovoľný hasičský zbor v Mošovciach sa sriadil, tento skrze doasného správcu p. Andreja Ajku vyslovil srdečnú vaku visokoctenému pánovi veliteľovi Dobrovoľného hasičského sboru v T. Sv. Martine pánovi Jozefovi Kohútovi za jeho ochotu a trpezlivosť a srdečné „Na zdar“ a „S Bohom“ jeho odchádzajúcemu vyslovujúce – rozišlo sa zhromáďenie.“

A je tu dátum 24. júna 1875.

A podpis: Juraj Ajka – technik, dnešného času zápisník.

Tieto knihy sú tri. Ak k nim pridám strojopísané zápisnice z obdobia posledných 30 rokov, tak mám celú históriu mošovského hasičstva. Dozvieme sa z nich všetko. Dozvieme sa, ako sa postupne za taký dlhý čas menili funkcie vo vedení, ale aj to, ako si organizácia vysoko váčila prestarlých odchádzajúcich lenov, ako sa zo zbierok a príspevkov nadobúdala poľarnická technika, ale i to, ako sa za spolkové peniaze kúpili prvé kožené iapky – šiltovky. Doítame sa, ako sa pripravovali oslavy významných výročí organizácie, aj ako podrobne sa pripravovali hasičské zábavy v Krikovej. Zaujímavosťajú informácie z obdobia tuhej marizácie.

Vzácnym je dokumnt zo 7. novembra 1881, keď „Kráovské mesto banská Kremnica oplývajúce nepohnutými majetkami v turianskej stolici, najbliší hasičský ústav v Mošovciach sa nachodiaci, prispieva s podporou 100 zlatých rakúskych razna vdy podporujúci len, s tým pomerkovaním by prijatia takovýchto zaopatrenou kvitanciou na pána mestanostu o potvrdenia prijatia doposlalo.“

Môžeme presne povedať, ko ktorý oban odpracoval na výstavbe poľarnej zbrojnice.

Je len samozrejmé, že tieto vzácne dokumnty hovoria v prvom rade o tom, kedy a ako sa lenovia podieľali na plnení základného poslania, pomoci pri likvidácii poľarov a iných pohróm.

A keď sa to dobre íta, uvediem ešte túto perli ku:

V zápisnici z mimoriadneho zasadnutia výboru 1. novembra 1851 bol prejednaný jediný bod: „Pán Leopold Stein z Mazaňa iada na probuvania kotla na deň 3. novembra. roku jednu strieka ku hasičskú požiaria.“ Výbor urobil toto rozhodnutie: „Výborové zasadnutie uzavrelo, prosbe tejto vyhovie, ku označenému cieľu strieka ku od Slávie p. L. Steinovi požiaria s tým dohodou, že zaplatí do spolkovéj kassy obyčajnú taxu 5 zl. a dvom hasičom po 1 zl. o spolu obnáša 7 zl. a že zapríčinenú škodu potká mohúcu strieka ku bez otázky vynahradí sa zaväzuje, alebo strieka ku ponapráva povinný bude.“

Áno, aj toto je kus histórie našej obce. Písali ju statoční a obetaví ľudia, naši množstvom.

Na prvej zápisnici je len dátum a podpis zápisníka. Na všetkých ďalších a cez mnohoro rokov je tam vždy aj podpis veliteľa a krásne razítko: Dobrovôlný hasičský sbor mesta Mazaňa.

Je len dobre, že na túto bohatú tradíciu svojou prácou a výsledkami naväzuje aj naša súčasná organizácia, ktorá 24. júna 2000 oslávi svoje 125. narodeniny.

Ing. Milan Klačný

Peter Pavol Zgúth – Vrbický

V NOVOM ROKU

Tak rôžek jeden ťašiel zase
a upol v more ve nosti:
on stárec vetchý: trasot v hlase,
vlas zbielený od starostí,
neistá kroj, vrásky v tvári...
to všetko značenie skon –
ke zaznel na deň zvon, zvon,
i on sa zobral, otec starý.

A omýjem u v poesi dáme
za to kú lásku štedrých rúk?
Sná vôkol rakve pokakáme
a srdce vaky vydá zvuk?!

Raz pokoj meral, raz sial zmätky:
hne za reľ kalich v slasti med,
hne pojil horkým bledom bied...
Tak zbohom! Staré, sen ti sladký!

A práve junák vchádza mladý:
obľaj zdobí jeripe,
do údov vliaty sú ladvnady,
jas krásy v oku sa mu skvel.
On samé kvety, ruže stele,
hej, ruže s ubnej nádeje,
e srdce plesom zazneje:
vítaj e, rôžek nový, v re!

(úryvok)

ZO ŠKOLSKÝCH KRONÍK

1332 - prvý zápis o vzniku rímskokatolíckej školy pri novovystavanom chráme
1570 - latinská škola - zmienka o tejto škole sa nachádza v kronike ev. a. v. udovej školy. Citujem: „V rokoch 1580 - 82 mala mošovská škola znamenitého správcu Mikuláša Kolacina, v tiešasý jedného z najvynikajúcejších vychovávateľov našich. Škola mošovská zodpovedala nielen štátnemu štandardu školy, ale ešte sa v nej vyučovali aj iné jazyky, zodpovedala škole vyššej a mala dobrý chýr v kraji.“

19. storočie: na školách sa učil maarský a nemecký jazyk.

1801/2 - v tomto školskom roku je zápis o tom, že do školy ev. a. v. udovej chodil Ján Kollár.

„Joh. Kollár in Matthias 22. sept.“ (R. Brtáň Z kultúry, školskej a literárnej minulosti Mošovcov).

- do školy chodilo 118 detí

1875 - zriadená udová škola dievčenská s vyučovacím jazykom maarským, ktorú navštevovalo 40 - 50 dievčat

1898 - pri škole bola vytvorená opakovacia škola s počtom žiakov 18 - 20

1896 - 1907 - udovská škola s priemerným počtom žiakov 32 - 35. žiaci sa učili nemecký jazyk.

1918 - v Mošovciach boli tri školy

    dvojtriedna ev. a. v. udová škola s počtom žiakov 133,

    jednotriedna rímskokatolícká udová škola s počtom žiakov 36,

    štátna udová škola s počtom žiakov 45

1926 - v kronike rímskokatolíckej školy bolo napísané:

„Na Vianoce bola v škole usporiadaná vianočná slávnosť. Osvietená pani grófka z tejto príležitosti venovala pre chudobných žiakov 500 Kč, za ktoré sa deťom postavil vianočný stromček a kúpili sa rôzne darčeky (odev, rukavice, punočky a i.) a v prítomnosti predsedu školskej stolice a rodičov sa tieto darčeky rozdelili.“ Posledný zápis v tejto kronike je z roku 1943/44, kedy bolo na šk. rok 1944/45 zapísaných 48 žiakov.

Spomeniem niekoľko mien učiteľov na tejto škole od roku 1819:

D. Potlenberger, Š. Štránsky, A. Rízner, V. Bellan, J. Sivoš, J. Drobný, G. Gembický, I. Schmidt, J. Štraka, L. Cecho...

1930 - v ev. a. v. udovej škole zaviedli do učebnice rádio. 7. 3. 1930 bol deň zasvätený 80. narodeninám p. prezidenta T. G. Masaryka - žiaci si vypočuli slávnostný prejav p. prezidenta. V tejto kronike sa spomínajú učiteľov: J. Gaúr, E. Láni, I. Rotarides, O. Francisci, D. Korman, J. Kuzmány, J. Fulek, J. Hruza a J. Šulek - učiteľia Jána Kollára, J. Šoltés, R. Rízner, P. P. Zgúth, M. Bibza, J. Jajka...

Posledný zápis v tejto kronike je z roku 1939/40, kedy bolo do školy zapísaných 77 žiakov.

1931/32 - v miestnej štátnej udovej škole bolo 99 žiakov. Riaditeľom bol V. Dlugopolský, potom od 26. 9. 1931 R. Apoš.

V tomto školskom roku Ministerstvo školstva a národnej osvety pomohlo škole: štátna meštianska škola Jána Kollára v Mošovciach.

1944/45 - narušené vyučovanie - budova zabratá na vojenské účely - vyučovanie sa začalo 8. 5. 1945

1946 – štátna meštianska škola má 5 tried so 188 iakmi. Školu navštevovali aj deti umiestnené v štátnom detskom domove v Mošovciach

1953 – vznikla 0 sem ročná stredná škola Jána Kollára – zlučením národnej a št. udovej školy

1954/58 – pribudli 4 triedy s vyučovacím jazykom kórejským

1960/61 – predišla sa povinná školská dochádzka na 9 rokov a škola dostáva názov ZDŠ Jána Kollára

1983 – ZŠ Jána Kollára – mení sa školská dochádzka na ZŠ na 8 rokov

1998 – otvorená 8-triedna prístavba ZŠ

1999/2000 – povinná školská dochádzka na ZŠ je 9-ročná.

V tomto školskom roku je na škole 240 iakov, ktorých vyučuje 19 vyučujúcich.

Mgr. Margita Šišková

PRED VIANOAM IANOVÝM ROKOM

Prelom rokov, a zvlášť tento rok, keď za neme písame rok 2000, akosi prirodzene nútiloveka hodnotiť, obzrieť sa, zamýšľať, načrtáva výhľady, ďalšie plány. Núti nás uvedomiť si, o čom sme stihli a o čom nestihli, vedie nás k tomu, aby sme si znovu pripomenuli výzvy a udalosti uplynulého roku, zvlášť teraz aj udalosti 20. storočia, tie stratené šance a neúspechy, ale zároveň aby sme sa nadýchli a predsavzali si realizovať ďalšie plány do budúcnosti. Dokážeme sa pokračovať za všetko to, čo robíme loveka lovekom, aj za tú najmenšiu pomoc, za prácu, ktorú vykonali nie iné ruky pre nás, pre naše deti a rodičov. Dokážeme sa tešiť z každého maličkosti, z každého úprimného úsmevu, v našu podanej pomoci ruky.

Zachovávať si porozumenie, lásku a najmä ľudskú spolupatričnosť u nás doma, vo svete, skrátka všade.

Súasný trend života nás núti nevyhýbať sa páliivým témam, ale vnáša do nich pravdivý, ľudský prístup.

Nemali by sme sa vyhýbať problémom, diskusiám, ale by sme mali napomáhať ich riešiť, aby sme si zachovali tie lepšie stránky života. Pritom neustupovať od svojich zásad a presvedčenia, najmä to, čo sa ospráva v našej obci chce to najlepšie pre svojich občanov.

O tom, čo sa v našej obci za posledných 10 rokov vybudovalo, obnovilo, sa neideme zmieňovať, máme to všetci v prvej pamäti. Jedno chcem však pripomenúť, čo naše Mošovce vytvárajú v daných podmienkach optimálnu mornosť a priestor pre kultúrny spoločenský život pre svojich obyvateľov a pre návštevníkov obce významné turisticko-rekreačné centrum využívajúce a rozvíjajúce prírodné danosti k ich spokojnosti.

Mošovce, naša rodná obec, majú bohatú históriu, dynamickú súasnosť a hlavne s ubnú perspektívu. Preto každému príde ruku k dielu, aby to aj v budúcnosti bolo realitou.

Chcem vysloviť presvedčenie, že všetci spoločne prispejeme k ďalšiemu dobrému meniu Mošoviec. Zachovávať si tieto naše prednosti aj do budúcnosti.

Pokojné vianočné sviatky, veľa, veľa dobrých dní v novom roku 2000 a ďalších, zdravie a pohoda nech vás sprevádza ďalším životom.

Ing. Ján Ćrko

TICHÁ NOC...

Tichá, hviezdnatá noc sa tíško z nekonečných vzdialených tajov spustila na zemský priestor. Nízke chalúčky roztrúsené po nivách a úbočiach mŕkajú maličkým oblôkam i do doliny. Upené držia sa svojej rodnej hrudy. Nie je to však strašná, tajomná, ierna noc, ale skôr strieborný kraj, osvetlený strieborným usmíatym mesiacom, ktorý z hviezdnatého neba leje svoje papršky na celý obraz. Štedro ich posielajú všade, i do pustých hôr, rúbanísk a jasných polí. Všetade panuje nálada pokoja. Štedrý večer. Veselé staré vianočné piesne znejú. A tichý vetrik cíti ako povieva od zasnežených hôr a polí.

Nepoznám chvíľky, ktorá by tak bezprostredne „zachytila“ loveka, ktorá by tak naplnila dušu, ako rozpomienky na bezstarostnú, šťastlivú „Tichú noc.“

Vianoce a Tichá noc. Sú pred nami. Niet sviatkov, ktoré by boli radostnejšie, veselšie, ako sú Vianoce. Na tieto sviatky poschádza sa „za chlebom“ roztratená rodina, aby sa spoločne tešila, spoločne prisadla k vianočnému stolu. Kto by sa vo vianočný večer oílenamali chvíľku neradoval? Každá radosť sa v tento večer zdvojnásobí. My, udiatá, sme vtedy prístupnejší, príjemnejší, štedrejší. A boli by sme ešte prístupnejší, príjemnejší a štedrejší, keby sme si preukazovali viac lásky. Čas je tu. Keby nás i tohto ročného vianočných sviatkov nadchli ako udiatá dobrej vôľe, aby v znamení lásky pomohli sme znášan nedostatky tam, kde treba, aby tí, ktorým ajú, rozdelili sa s tými, ktorí nemajú.

Aby sme mali silu lásku rozdávať, musíme lásku najprv v sebe mať. Preto všetkým nám elám, aby z Vianoc prijali sme tú pravú Lásku, ktorá nás ovládne.

Lásku, ktorá dáva loveku priestor pre život

dáva loveku istotu, e niekam patrí

nezištne sa zaujíma o blízkeho

prijíma loveka takého, aký je

neodsudzuje, neponiúje

prináša nádejaj tam, kde sa zdá, e ušiadna nie je.

Váeníspoluobanania!

elám všetkým vám, aby pod vianočným stromekom nenašli ste dary, ktoré mnohí vyíšli len v peniazoch. Nech sú tam v hojnej miere tie večné dary: láska, pokoj, porozumenie, úprimnosť. A nech tieto nie sú zabalené do ligitavých pozlátok, oasom aj tak vyblednú a tratia lesk. Večné dary nechajte v prirodzenej kráse. len tak sa budú skutočne blyšať a najvýraznejšie v dušička deho loveka.

Vianoce a Štedrý večer. Sú pred nami. Veselé vianočné piesne znejú. Všetade panuje nálada pokoja. Nepoznám chvíľky, ktorá by tak mocne „zachytila“ loveka. Nechajme si naplniť dušu!

M gr. Branislav Stehlik

65. narodeniny oslávili

Mária Radzová
Anna Ponišťová
Oľga Hrová
Ladislav Jamriška
Anna Kajanová

70. narodeniny oslávili

Jozef Halgaš
Vlasta Domková
Helena Piecková
Ján Hanus
Katarína Piecková
Miloslav Taceľ
Ján Lúdik
Ján Kozák

75. narodeniny oslávili

Elena Šavlová
Rudolf Jambor
Anna Šavlová
Milan Tatár

80. narodeniny oslávili

Emília Bízová
Margita Baraneková
Zuzana Borcovanová

85. narodeniny oslávili

Emília Šýkorová
Mária Štanclová

Narodili sa noví občania Mošoviec :

Alexandra Kajanová
Dominik Ľiernika

Naspolnú cestu životom sa vydali :

Boris Vojtáš	+ Elena Barteková
Jozef Gaurik	+ Michaela Ondrejková
Martin Hulla	+ Miroslava Lettrichová
Miroslav Myslovi	+ Denisa Šišťková
Martin Sopkuliak	+ Zuzana Jánošíková
Peter Svitek	+ Jarmila Lisková
Leonard Ondo	+ Martina Frzonová
Miroslav Vojt	+ Katarína Rekovská

25. výročie uzavretia manželstva oslávili:

Jaroslav Šavola Lýdia, rod. Kôpková
Jaroslav Borcovan a Paula, rod. Plešková
Jozef Ohurniak a Viera, rod. Ľiema

30. výročie uzavretia manželstva oslávili :

Ivan Rakús a Anna, rod. Pakánová

35. výročie uzavretia manželstva oslávili :

Ján Krajčák a Milada, rod. Zajacová
Ján Roko a Margita, rod. Pavlovičová

45. výročie uzavretia manželstva oslávili :

Vladimír Lilga a Ľudmila, rod. Pálešová
Dušan Rekovský a Emília, rod. Maříová

Pri stoloch rodín navyše budú chýbať :

Magdaléna Poivencová
Andrej Ľiela
Anna Róková

V á en í spo lu ob a nia, vá en í pravideln í, i náhodn í itatelia H lasu M ošoviec!

Pom aly sa bl í i koniec tohoto roku a s tým je spojený dlhoo akávaný pr íchod roku 2000, ktorý v nás vyvoláva akési zvláštne pocity. Je to obdobie, kedy je na m ieste hodnoti , sum arizova , vyhlasova , porovnáva , robi štatistiky.

O bec M ošovce u 29 rokov vydáva H las M ošoviec – ob asník o histórii, sú asnosti a hlavne o dianí v obci. M ali sm e úm ysel vyda zvláštne íslo, ktorého pr íspevky a hlavne ich autori by sa pokúsili o celkovú bilanciu výsledkov a prác na svojom úseku. Listom sm e oslovili verejných inite ov pôsobiaci v m inulosti i sú asných (funkcionárov obce, riadite ov škôl, predstavite ov cirkví, predsedov spo lu enských organizácií, podnikov, závodov, estných ob anov obce ...) Chceli sm e , aby sa zam ysleli, siah li do kron ík, zápisníc, štatistík a archívov a aby sa pokúsili vyda svedectvo. A by si spom enuli na zaujím avé skuto nosti, význam né m edzníky, aby sa pochválili výsledkam i, úspechm i.

Z oslovených na našu výzvu zareagovali autori nasledujúcich pr íspevkov.

Poskytujú v nich zaujím avé inform ácie z dávnej i m enej dávnej m inulosti, spom ínajú na rôzne m edzníky vo svojom ívite a v ívite svojich blízkyh, spom ínajú na význam né osobnosti, udalosti, skuto nosti, rozoberajú sú asnú situáciu.

Pr íspevky sú pôvodné, bez úpravy, preto nezodpovedám e za ich obsah.

Touto cestou všetkým autorom úprim ne ákujem e za vynalo enú snahu k napísaniu týchto lánkov. V ám , vá en í itatelia, elám e pri ich ítaní dobrú pohodu. M yslím e, e náš zám er v celku vyšiel, e toto íslo H lasu M ošoviec osloví širokú verejnosa a stane sa zdrojom zaujím avých inform ácií pre m nohých aj v budúcnosti.

STO ROKOV

B ilancova takm er sto rokov je úloha m im oriadne zlo ítá. N iet dostatok dokladov a ne íjú u ani pam ätníci, s ktorým i by bolo m o né jednotlivé m om enty, i etapy posúdi , upresni a zhodnoti tak, aby o m o no najpresnejšie ukázali, akú úlohu v tom-ktorom období v ívite znamenali.

Predsa ale dnes, ke vstúpim e za chví u do posledného roku tohoto tisícro ía a ten najbli ší rok u bude za ína tým magickým íslo m 2000, skúsm e sa zastavi , skúsm e sa zam ysle a da si odpove na otázku: ím bolo pre nás, o nám vzalo a o dalo kon iace sa tisícro íe?

A j ja, aj ke si vôbec nem yslím , e sa m i to podarí da na túto otázku vyerpávaciú odpove , pokúsim sa sprítom ni z tejto bohatej m inulosti aspo osi.

A ke e nem ám k dispozícii dostatok presných podkladov, urobím to takým zvláštym spôsobom . Budem porovnáva , budem si klás otázky a budem sa sna i spo lu s vami na ne odpoveda .

Za a m usím ale takto:

Sú veci okolo nás, ktoré vním am e ako osi sam ozrej m é. O to ím vypína om a zasvietim svetlo, stla ením gom bíka si pustím rádio, i televízor, oto ím kohútik a te ie m i voda, ak oto ím alším , ide teplá. A znovu sta í spina , i tla ítko, ktorým sa zapína elektrické, i plynové kúrenie a term oregulátor m i autom aticky reguluje teplo tu v celom byte. A takto by som m ohol pokrač ova dlho.

A le po m e po poriadku.

H ovari o svietení sm olienkam i, to by sm e išli ve m i aleko. Na za íatku storo ía to u boli svie ky a petrolejové lam py nielen v dom ácnostiach, ale aj ako pouli né osvetlenie. Z lom ovým obdobím , ke áju u nás zasvietila prvá elektrická iarovka, bol koniec dvadsiatych rokov. A dnes? Vedeli by sme si predstavi ívot bez elek triky? A si nie.

Pamätám si obdobie, a to je za iatok 40-tych rokov, keď u nás v Mošovciach boli 3 rádiá. Viem to, lebo do týchto domácností chodili za vojny naši otcovia po úva – samozrejme potajomky Hlas Ameriky a Moskvu. Doká je niekto v súasnosti tieto bezné, i moderné aparáty zvukovej a obrazovej informácie spoíta?

V starých Mošovciach, v tých zo za iatku storočia, nebolo veľa studní, takže na každú z nich boli odkázané rodiny okolitých domácností. Akým pokrokom boli dielie vodovody zo Šikuré studne a Spod Javoria! Dodnes sa ešte iasto nevyužívajú a aj sa budú, kým celkom nedosľúia. Dnes? Celoobecný vodovod je osi samozrejme a len ak sa niekedy vyskytne porucha a as obce sa musí odstaviť, uvedomím si jeho cenu.

Kúrenie?

Len tí najstarší naši spoluobania si pamätajú na to, že vo viacerých domoch na jednej kuchyni varili dve gazdiné a kúrilo sa drevom. To sa ešte z Harmanova a z iných, prevažne urbárskych lokalít, vozilo palivové drevo v celých dŕkach. A koľko suchej bukovej metrovice bolo treba na kúrenie v kaštieli! Uhlie sa za ňalo voziť, ak má pamäť nekľame, a do novopostavenej meštianky a neskoršie i do iných verejných budov. Akým pokrokom bolo budovanie ústredných kúrení na pevné palivo! Dnes? Okolo 60 domácností je napojených na elektrické vykurovanie a od minulého roku viac ako 200 domácností za ňalo využíva zemný plyn.

Amôeme ís alej..

Zas si dobrá pamätám, že v roku 1954 bolo u nás 6 telefónov a po tu z Malého epína vozil pán Rekovský a neskôr pán Tael. A spojenie so svetom dnes? Počet telefónnych ústníckych staníc vysoko prevyšuje íslo íslo 300, a to nepoítam tie najmodernejšie – m obily. Ak teda viem e správne íslo, môeme sa dovoliť kamkoľvek na svete.

o nám teda to odchádzajúce tisícroie dalo a o vzalo?

Je toho veľa a bolo by treba ešte mnoho vecí pozisovať, aby výpočet bol úplnejší. Nu spomeniem aspoň tie, myslím, najvýraznejšie.

Starý rímsky kostol bolo potrebné na za iatku storočia pre nevyhovujúcu statiku zbúrať, ale u v roku 1913 bol na jeho mieste vysvätený kostol nový, ktorý tvorí dodnes dominanu Ulice J. Kollára.

Meštský dom na námestí musel ustúpiť výstavbe Štátnej meštianskej školy Jána Kollára, na výstavbu ktorej medzi prvými prispel aj prezident T. G. Masaryk.

Starý kaštieľ, u dávno nahradený novým, bol zbúraný a na jeho mieste vyrástla nová bytovka.

Blok domov okolo starej hasiarskej strážnice a lekárne ustúpil prístavbe základnej školy.

Rovnaký osud stihol objekt meštianskej zbrojnice a drevenej sušiarne na Starom rade, aby vytvoril priestor pre výstavbu novej poiarnej zbrojnice.

Ev. a. v. cirkev postavila po poiarí novú faru a po vojne znovu takmer od základu postavila zniený cirkevný dom, ktorý slúžil ani nie desať rokov.

Zbúralo sa mnoho starých kamenných, ale i tých drevených domov, smálymi oblúkmi, ktoré sa na zimnú utepovali mŕchom. Ale vyrástli nové ulice – SNP, Mládeže, F. Kafendu, Dolný dvor, as Ulice J. Kollára a postavilo sa viac ako 100 domov v starej zástavbe a 7 viacbytových jednotiek

Z mnohých kamenných i drevených sypámí, takých typických pre dedinu, doívajú už len dve.

Zmizli moidlá, kapustné záhrady i veľká as Skalice. Na ich mieste sa vybudovala plavárňa, dnešné ŠRZ Drienok a komplex budov dnešného SÚPaR. Ale pravdou je, že objekt za ňali stava odbory ako „0 zdravov u-Zdravý národ“, a e tu ako prvé pre íli kus ívota kórejské deti.

Aj keď tento výpočet určite nebude úplný, nemôno vynechať výstavbu objektov JR D, reguláciu potoka, vybudovanie domu smútku, výstavbu obchodov a reštaurácie, asfaltovanie

komunikácií, vybudovanie chodníkov, vybudovanie ihriska a športových objektov, vybudovanie dvoch pamätníkov na námestí a mnohých ďalších. Bolo by určite nesprávne vynechať z tejto oblasti najnovšiu veľkú akciu nákladnej rekonštrukcie kaštieľa, prebudovanie skleníka na rekreačno-relaxačné centrum a rozbiehajúcu sa rekonštrukciu a úpravu parku.

Tak, ako nemôžeme z našej histórie vynechať kasíno a občiansku besedu, mŕšovský spevokola tam burátsky spolok, záujmové krúžky ročníckeho, remeselníckeho a robotníckeho dorastu, i združenie evanjelickej mládeže, nemôžeme obísť ani bohatú históriu mŕšovského ochotníckeho divadla. Skúsme si spomenúť na bohatý repertoár, ktorý sa na našich javiskách odohral. Skúsme si spomenúť na hercov, režisérov, i na tie krásne scény, ktoré hlavne na javisku cirkevného domu vytvoril vzácný lovek Paľko Piecka.

Ani remeslá nemôžeme vynechať. Z mnohých cechov boli široko-aleko známi mŕšovskí kušníci, i mŕári, fagnári, garbiari a ďalší. A o povestné mŕšovské jamoky?

Aj letecké mŕdelárstvo a aktívne bezmotorové lietanie na Bukovine, tak pevne spojené s menom pána určite a Dvořáka, má v tomto skromnom výpočte svoje pevné miesto.

Mnoho by tu malo byť ešte spomenuté, lebo tu bolo určite ešte veľa významných skutočností, ktoré ovplyvňovali náš život v poslednom storočí.

Dosiahnuté výsledky, tak ako ich uvádzam, by mohli vzbudiť dojem, že všetko bolo dobré, jednoduché, samozrejmé, že všetko išlo ľahko, bez problémov a nákladov. Ale život, tak ako máme, má svoje dve strany a aj tá zlá strana odchádzajúceho tisícročia výrazne poznačila náš život.

Zlá hospodárska situácia v Uhorsku na začiatku storočia vyhľadávala ľudí za chleбом. Aj od nás v tomto období odišlo do 300 ľudí za robotou za moravčáka, ktorá sa nikdy nevrátila.

Aj mnoho požiariach dostávalo ľudí na mizinu. Obsiahly by boli ich výpočty z hasičskej kroniky.

Ale najhoršie sa aj do našej histórie podpísali dve svetové vojny. Čo povedať o prvej? Bola strašná. Doniesla biedu a utrpenie. A 105 otcov, mužov a synov sa z nej nevrátilo. A trávou pozarastali hroby na všetkých bojiskách, kde boli pochovaní.

I keď predmnichovská republika nebola pre všetkých rovnako spravodlivým štátom, predsa sa Mŕšovania nikdy nezmerili s režimom a politikou nastolenou v slovenskom štáte. Preto stáli od začiatku na strane tých, ktorí sa v Povstaní postavili do odboja proti fašizmu. Šesť chlapcov – partizánov sa nikdy nevrátilo. Vojne padli aj dvaja vojaci, 25 ľudí bolo odvezených do koncentračných táborov a trinásť sa u nás nikdy nevrátili.

10. apríl 1945! Oslobodenie! V očiach štípe dym spálených domov a hospodárskych budov a Mŕšovce vítajú svojich osloboditeľov... Ale to je o inom, to je materiál na samostatnú úvahu...

A čo napísať na záver? Neviem. Neviem ani to, koľko generácií predstavuje jedno storočie. Sú to štyri? Päť, i viac?

Viem ale to, že dejiny píšeme svojím životom a prácou. Všetci. Každý svojím spôsobom, každý podľa svojich schopností, každý sám, ale sú aspoň všetci spolu.

Loveku a mužom, ktorí ich teda písali, venujem týchto niekoľko myšlienok.

Ktorí a akí to boli ľudia?

Bol to len Štefan Krémery, Anna Lacková-Zora, i Frico Kafenda? Určite nie. Patrí sem aj František Jesenský – Mŕšovský, rovnako ako Peter Pavol Zgúth – Vrbický a mnohí ďalší. História hasičstva si nemôže predstaviť bez takých osobností, ako boli Milošlav Schmidt, Michal Klimáček, Jurko Ajka, Jozef Hrivnák, ale i Viliam Lilge, i dlhoročný kronikár ujo Miroš.

Svoje pevné miesto v dejinách majú aj Milan Hlaváč, Jurko Matejov a všetci kazi, ktorí ovplyvňovali duchovný vývoj.

A pre o by sem nepatrili aj príslušníci kedysi po etnej židovskej komunity Scheerovci, Holzmanovci, Grünmanovci, Weiss, Eichler, Erntahl, a iní?

Možno si predstaví existenciu družstva bez takých mien ako Polrecký, Štancel, Petrovi a samozrejme desiatok a stoviek ďalších, ktorí svojou prácou dostali naše JRD medzi najúspešnejšie? Je to dnes iná? Áno, ale to je u o inom.

Pod výstavbou kokých rodinných domov je podpísaný Juraj Beovský so svojimi partiami a naoko z nich väzbu nakresal a krov postavil majster Junas a ostatní zruční tesári?

Dalo by sa ešte dlho pokračovať, listovať v spomienkach a stále by sa objavovali nové skutočnosti, nové mená, nové funkcie. Veľstá í len hlbšie na ríe do oblasti správy a vedenia obce a našli by sme tam nielen mená elných predstaviteľov, ale aj desiatky a stovky mien radných, prísa ných, členov, poslancov, jednoducho ľudí, ktorí v jednotlivých etapách vývoja riadili chod obce.

Koním, ike si uvedomujem, esom z bohatej histórie našej obce uviedol len zlomky. Vám esihistóriu, u me sa z nej. Uvedom me si, eka dý z nás do nej ukladá kus vlastného života, vlastnej práce, lebo to, o dnes robím e, bude u zajtra m inulos ou, bude u históriou.

Ing. Milan K laudín

ZAUJÍM AVOSTIZMINULOSTINAŠEJOBCE

Rok 1903 – Michal Klimá ek, len výboru uvádza, emestské lampy neriadne sa zapalujú, horia ke netreba, ke treba nehoria. Navrhuje, aby sa urobil rozpis, kedy majú horie.

1903 – obec odmieta podmienky na zavedenie telegrafu.

1904 – uskuto nili sa opravy verejných ciest.

1904 – Emil Klein, rím kat. farár, ako výborník predniesol, epomeste sa v noci rozli né nedostatky, kriky a bitky zo strany sluhov a paholkov robia, dievky s tovarišmi sa ja do druhej a tretej hodiny ráno prechádzajú...

1905 – Robert F“orster iada, aby krma a hostinec boli otvorené dve hodiny po polnoci.

1905 – výborník Ján Kohút iada, aby sa „krik avým kom édiám “ odoprelo miesto na ríngu a aby sa presunuli do „Jám “. Na ríngu nech sú len lútkári a divadlo.

1906 – Okresný notár pre ítal nariadenie skrze ustálenia názvu našej obce. Premenovanie nie je nutné. Ponecháva sa pôvodný názov „M O S S O C Z“, patriace rybníky a majer sa nazývajú FERENCZMAJER, PETERMAJER, RÓZSAMAJER a CSORNAKO.

1906 – Jozefína Rakús (babica) iada podporu od obce na obídenie chudobných rodíiek.

1912 - postavenie strieka káme na Starom rade.

1912 – starý cintorín je u zaplnený a potrebný je pac na nový zakúpi . Bolo navrhnuté, aby sa pri starom cintoríne nachodiace zeme od jednotlivcov odkúpili v cene 100 korún za uhorské jutro.

1913 – navrhuje sa zriadi vápenný sklad, aby po as epidémie si mohli obyvatelia zaopatri vápno.

1913 – plat okresného lekára v tomto období inil sum u 1600 korún.

1914 – blí ila sa cholerová epidémia.

1920 – obec Mošovce sa stala zakladajúcim lenom M S. Poskytla príspevok 1000 korún.

1921 – plánuje sa stavba obecnej strá nice, poverený všetkým íprácami bol Michal Ballo.

1925 – zriadila sa obecná kni nica, zbierka na ka dého obyvate a bola 50 halierov.

1925 – v tomto období pôsobila v obci obecná babica, cestár, poštový sluha.

1926 – v M ošovciach bola zavedená elek trika, ktorú zaviedla spoločnosť Spojené elek trárne Severozápadného Slovenska v ilina

1926 – bola zriadená miestnosť pre poštový úrad v dome č. 34 (konzum)

1928 – v obci bolo 27 lamp a to 23 verejných, z toho 18 polných a 5 celoných. Zasvecovanie bolo automatické.

1935 – Z adresára letných bytov v okrese Turčianske M ošovciach vyberám:

V tomto roku mali 1576 obyvateľov. V obci sa nachádzala pošta, telefón, telegraf. Taktiež aj auto taxi. Kúpanie sa prevádzalo v lete v chladných horských potokoch v Gaderskej doline, alebo v miestnom obecnom štrande. Turisti navštevujúci našu obec sa mohli stravovať na privátoch za 10 – 14 korún denne a za tú istú cenu aj v hostinci Andreja Kollára. Nádvorné garáže im bolo poskytnuté za nepatrnú odmenu v pajtách skoro v každom dvore. Nosič obstaral obecný úrad za odmenu 8 – 10 halierov za 1 kg a 1 km, najmenší poplatok 2 Kč, alebo za 10 – 15 Kč na celý deň. Predpoveď počas dňa vyvesil školník pred budovou meštianskej školy. Volleyball sa mohol hrať vo dvore meštianky, tenis v zámočkom parku, inkovanie na rybníku v parku. Tento adresár bol k dispozícii na Notárskom úrade v M ošovciach a v hostinci Andreja Kollára.

1936 – Dňa 7. júna o 15. hod. popoludní bolo slávnostne otvorené kúpalisko, za spoluúinkovania miestnej telocvičnej jednoty „Sokol“. Vzhľadom na zásluhy starostu obce pri budovaní kúpaliska ako aj cesty k nemu, navrhuje sa, aby cesta bola pomenovaná „Cesta Michala Štarkeho“. alej navrhuje sa položiť na kúpalisku pamätnú dosku s uvedením miestneho zastupiteľského zboru. Kúpalisko a miesto samotné navrhuje sa pomenovať „Tyršovo telovýchovné zátiešie“. Ceny na kúpalisku: deti dospelých škôl platia za jedno kúpanie 20 halierov, dospelí meštianskych škôl 30 halierov. Študenti, vojaci, nádeníci a u nich do 18 rokov platia 50 halierov, dospelí občania 1 korunu, o ich opravy uje použiť obliekare. Sezónny lístok pre rodinu, alebo jednu osobu stojí 50 korún, sluhovia a slúžky sa do toho nepočítajú. Na použitie osobitej kabíny platí sa od prvej osoby 1 koruna, od každej ďalšej osoby nasleduje ďalší poplatok 50 halierov a platí len na jednu hodinu. Kúpanie sa na plavárni končí v júli o 21. hodine a v auguste o 20. hodine večer. Pre večery sobotajšie sa predlžuje hodina v dňoch o jednu hodinu. Dozor máva „kúpeľník“.

1936 – naša obec privítala prezidenta E. Beneša. Menom obce ho privítal starosta obce, menom kraja poslanec Ján Ursíny a v Kollárovom rodisku Čiger Hronský, tajomník M. S.

V tomto roku bola zriadená aj poradňa pre matky a kojencov a naše ihrisko.

1937 – bola prevedená elektrizácia Dolného dvora, poštová doprava na epín. Bol postavený za iniciatívy B. Dvořáka hangár na lúke „Výše hradskej“. Na lúke „Kušnierska“ mal by postavený byt pre chudobných.

1938 – pri sčítaní ľudu mali M ošovce 1652 ľudí. V tomto roku boli zavedené do obce obrátky.

1939 – vybuďovala sa nová mramnica na tomto mieste, kde bola stará. obecná rada toto zadala Jurajovi Beovskému, mramráckemu ušovi, ktorý má postaviť novú mramnicu a šopu vedľa nej ako sklad pre obecný materiál. Stolárske práce vykoná firma L. Ilge.

1940 – zakúpila sa síreňa Č. P. O. Obec sa snažila udržať zdravotný obvod a lekárne. Spomína sa, že lekárne v M ošovciach bola už v roku 1793 a je jednou z najstarších v Turci.

1941 – bicyklovanie v obci v nedeľu a vo sviatok bolo zakázané.

1942 – na kúpalisku boli vysadené stromy.

1945 – ulica „Révayovská“ bola v tomto roku pomenovaná na ulicu „Partizánska“. V obci bol zavedený telefón.

1948 – úrad MNV sa vysťahoval z domu č. 255. Firma Telefunken Bratislava zriadila v obci rozhlasové zariadenie. Zrušila sa funkcia nočných hlásnikov. Obec hodlá založiť športovú.

1949 – aktivizovala sa autobusová linka M ošovce – Martin.

Tento materiál bol zameraný zo Zapisníc obecného zastupiteľstva obce Mošovce 1903 – 1945 a Zapisníc MNV Mošovce 1945 – 1949, ktoré sa nachádzajú v štátnom okresnom archíve na Bystricike.

Pre zaujímavosť predkladám ešte zoznam mošovských richtárov, starostov a predsedov od roku 1900:

1897 – 1906 = udovít Francisci
1906 = Rudolf Štarke
1907 – 1915 = Jozef Hirvnák
1916 – 1918 = Andrej Valocký
1919 – 1923 = Jozef Hirvnák
1923 – 1927 = Andrej Valocký
1927 – 1942 = Michal Štarke
1942 – 1946 = Viliam Jamriška
1946 – 1948 = Viliam Lilge
1948 – 1951 = Ján Pálka
1951 – 1954 = Štefan Čierny
1954 – 1957 = Milan Klačný
1957 – 1960 = Jozef Štancel
1960 – 1965 = Milan Klačný
1965 – 1971 = Samuel Feriančík
1971 – 1974 = Jozef Sklenár
1974 – 1976 = František Mizera
1976 – 1990 = udovít Páleš
1990 – = Ján Kirko

Mgr. Katarína Sadlová

O BETA V Ý S L O V Á K

Pred 130 rokmi (16. 10. 1865) sa narodil v Mošovciach Pavol Štarke, obetavý Slovák, ktorý na poli kultúro-národnom zanechal trvalé stopy.

Tradičie Kollárovoho rodiska, láska k vlastnému národu, ku ktorej ho od malička viedol výborný učiteľ Juraj Šoltés, vplývali na utváranie jeho osobnosti. Mošovskú školu navštevoval v rokoch 1871 – 1876. Bol jedným zo študentov, ktorí po zatvorení slovenských gymnázií odišli študovať na Moravu do reálneho gymnázia v Pérove. Neskôr pôsobil ako kuchár a cukrár u Pavla Balku v Martine, v rokoch 1891 – 1908 bol spolumajiteľom hotela Balko a Štarke a napokon sa stal majiteľom cukrárne. Práve ona, ako aj hotel, patrili k centrom národného života mesta. Známy je Štarkeho blízky vzťah so S. H. Vajanským, podobne aj s ďalšími vlastencami. V roku 1912, na storočnicu narodenia Sama Chalupku, založil študujúca mládež v jeho byte spolok Morho! Zásielkami potravín podporoval rodiny väznených národovcov. V rokoch 1919 – 1921 pôsobil vo funkcii martinského starostu.

„Skromná, zlatá duša bol nebohý náš priateľ, ktorý našiel vďaka všade uspokojenie v práci za národ a za slovenské veľárstvo“ – môžeme si prečítať v nekrológu z časopisu Slovenský veľár z roku 1947. V Martine sa narodil v roku 1899. Autor spomínaného nekrológu oceňuje, ako starosta mal mimoriadne porozumenie o zvečadenie veľárstva na území Martiny. A jeho zásluhou bola v roku 1921 zorganizovaná prvá veľárska výstava.

Pavol Štarke bol jedným z priekopníkov slovenskej filatelie. V roku 1919 klub filateliov v Martine ešte nebol. Filatelistický život tu však pulzoval. A zďa viac ako v hocktorom inom

meste. Pri i ovali sa o to viacerí zberatelia, najviac však Matúš Ursíny a Pavol Štarke. Netajili sa touto vášňou. Naopak, boli tým známi. Vedelo sa o nich, keď im prichádzajú výbery známok zo zahraničia. Tieto prichádzali aj mladším zberateľom. Preto v rokoch 1920 – 1924 bolo vidieť chodiť tzv. „výmennými blokmi“ udmilu Škelťetyovú, Fedora Thurzu, Jozefa Galandu a ďalších. Áno, v Martine boli pekné filatelistické zbierky ešte predtým, ako v roku 1923 došlo k založeniu klubu filatelistov.“ (Dr. O. Gáa)

K týmto aktivitám musíme pridať ešte ďalšie: v mladosti hral v Slovenskom spevokole, len MŠ, jej pokladník v rokoch 1921 – 1937, pracoval v Múzeálnej slovenskej spoločnosti, bol členom Slovenskej remeselníckej a obchodníckej jednoty.

Od roku 1937žil Pavol Štarke na odpočinku v Martine. Zomrel 22. 1. 1947. Pochovaný je na Národnom cintoríne.

Mgr. Jozef Tatár

STATESA ČLENOM KLUBU VÝHOD „Caduceus“

prísúkromnejambulancii pre dospelých v Múšovciach a v Múalomepíne.

Klubové spoločenstvá združujú ľudí na určitej báze výhod fungujú všade vo svete. Ponúkame vám možnosť členstva v takomto spoločensve!

Klub výhod, ako združenie občanov, je zaregistrovaný na Okresnom úrade v Turianskych Tepliciach a vedie okrem iného aj potrebnú ústavnú dokumentáciu.

Výhody členov Klubu „Caduceus“:

- možnosť ošetrovať v akúkoľvek dennú dobu podľa objednávania
  - možnosť objednávanía sa na vyšetrenia a konzultácie aj na normálne ambulancné hodiny podľa potreby prednosť poradí pri akúkoľvek vyšetrenie
  - telefonické zabezpečovanie potrebných vyšetrení a zabezpečenie prednostného vybavenia u odborných lekárov našou ambulanciou
  - pomoc pri zabezpečovaní nedostatkových liekov
  - vybavenie vyšetrenia a liečenia v iných nešpádových zdravotníckych zariadeniach
  - 50 % zava priplatení za výkony, ktoré nie sú hrazené zo zdravotného poistenia
  - 30 % zava pri homeopatickej liečbe a liečbe akupunkturou
- zavy pri nákupoch v označených zariadeniach v obci Múšovce

Pri získaní ďalšieho člena získajú členovia klubu dohodnutú príspevok.

Členstvo v klube za iná zaplacením klubového poplatku.

Rokový poplatok za členstvo v klube: Sk 250,--

Každý člen obdrží klubovú členskú kartu, ktorou sa bude preukazovať pri uplatňovaní nároku na výhody v ambulancii a v označených zariadeniach.

Informácie na telefónne číslo 0905 654 540 alebo priamo v ambulancii lekára pre dospelých v Múšovciach a v Múalomepíne.

MUDr. Ivan Neumann